

Megtekintés: szájüreg, fogak, garat és mandulák, has bőre, striák köldök körüli vénás tágulata, ascites, előredomborulás, hányadék, széklet

Tapintás: nyálmirigyek, has (két kézzel): nyomásérzékenység, felszín egyenetlenség, fájdalom → izomvédekezés

Kopogtatás: has: légtartalmú szerveknél dobos hang, tömör szerveknél tompulat, ascites, gáz

Hallgatóság: bélmozgás: korgó hang, néma has

Rektális digitális vizsgálat: az egyén az oldalán fekszik az vizsgáló két ujjával tapintja a végbelet

Laborvizsgálat: pH, bilirubin

Székletvizsgálat: vér, genny, emésztettség

Mikrobiológiai vizsgálat: széklet, duodenum nedv, kórokozó

Enzimvizsgálat: gama-GT, alkalikus foszfatáz, LDH

Eszközvizsgálat: biopsia

Képalkotó vizsgálat: RTG, CT, MRI, UH, endoszkóp

A vékonybél organikus betegségeinek szakápolástani feladatai

Duodenum fekély:

Ok:

- Helicobakter-pylori
- gyomorsav szekréció növekedése
- genetika
- dohányzás

Vizsgálat:

- frakcionált próbareggeli
- duodenoscopia
- Helicobakter-pylori kimutatása

Tünetek:

- epigastriumban érzett, hátra sugárzó éhség fájdalom
- étkezés után 2-3 órával jelentkezik újra a fájdalom
- hányinger
- hányás
- teltségérzés

Kezelés:

- sebészi
 - konzervatív
- Kialakulhat vérzés, perforáció (akut has)!

Konzervatív kezelés:

- életmód : dohányzás -, alkohol-, koffein tartalmú italok elhagyása
- étrend: többször kevesebb étel fogyasztása
- Helicobakter pylori eradikációja (antibiotikum terápia+protonpumpa gátló)

Frakcionált próbareggeli (gyomorsav vizsgálat):

Ma már sokat veszített jelentőségéből. Két esetben válik indokolttá: a kezelésre nem reagáló nyombélfekély, csökkent gyomorsavtermelés lehetőségében.

Éhgyomri állapotban történik a vizsgálat, a kliens előtte ne dohányozzon, mivel a gyomorsav elválasztás mértékére vagyunk kíváncsiak a vizsgálat előtt 1-2 nappal a savkötő gyógyszerek elhagyása indokolt vagy éppen az adott gyógyszer hatását kívánjuk ellenőrizni.

A vizsgálat 2 órán keresztül tart.

- higiénés kézfertőtlenítés
- beteg tájékoztatása
- beleegyező átadása
- eszköz, gyógyszerek előkészítése
- gumikesztyű felvétele
- beteg elhelyezése ülő helyzetben
- orron vagy szájon keresztül egy vékony steril gumicső levezetése történik
- gyomorváladék leszívása 4x 15 percnként (alapsósav termelés)
- a mintákat külön pohárba helyezjük el
- bőr alá adott pepszin injekció
- következő órában újra 4x 15 percnként gyomornedv leszívása a gumicsövön keresztül (maximális savelválasztás mértéke)
- beteg megfigyelése

- eszközök elpakolása
- minta kezelése
- hulladékok szelektív gyűjtése
- higiénés kézfertőtlenítés
- dokumentálás

Duodenoscopia:

A vizsgálat a gyomor és a nyombél elváltozásait mutatja, kb. 5-10 perc. Az eszköz fényforrással rendelkezik és videót készít, a vizsgáló képernyőn keresztül látja a duodenumot. Szövetmintavételre is lehetőséget ad.

Fiberoszkóppal, száloptikás eszközzel végzett vizsgálat, mely levezetése kellemetlenséggel jár a beteg részéről. Lehetőség nyílik idegen test, polip eltávolítására is.

A vizsgálat előtt a beteg 8 órával már nem ehet, ihat és dohányozhat, rágózhat. Felső légúti infekció esetén a vizsgálat nem végezhető el.

- higiénés kézfertőtlenítés
- beteg tájékoztatása (kellemetlen, de nem fájdalmas)
- beleegyező átadása
- eszköz, gyógyszerek előkészítése
- gumikesztyű felvétele
- műfogsor eltávolítása (harapásvédő csutora)
- vénabiztosítás
- a beteget bal oldalfekvő helyzetben, lábai felhúzva térdben behajlítva
- garatérzéstelenítés
- kamera bekapcsolása
- vitális paraméterek mérése

- endoszkópia (nyelés)
- nyál felgyülemzése esetén leszívás
- vizsgálat után beteg megfigyelése, kardinális tünetek ellenőrzése
- beteg kikísérése
- eszköz rendbetétele
- hulladék szelektív gyűjtése
- higiénés kézfertőtlenítés
- dokumentáció

felmérés	ápolási diagnózis	cél	megvalósítás	értékelés
<p>Szubjektív: A beteg skála alapján számol be fájdalomról</p> <p>Objektív:</p> <ul style="list-style-type: none"> • védekező tartás • önmagára figyelés • visszahúzódás 	<p>Gyomortáji fájdalom a megnövekedett gyomorsav szekréció miatt</p>	<p>Fájdalom csökkentése ,30 percen múlva a NAS-on 2 alatti értékelés</p>	<p>Önálló funkció:</p> <ul style="list-style-type: none"> • fájdalom felmérés • egyén nyugalomba helyezése • fájdalom okának felderítése <p>Függő funkció:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gyógyszeres fájdalomcsillapítás • nem gyógyszeres fájdalomcsillapítás 	<p>Várható eredmény: Az egyén a fájdalom csökkenéséről vagy megszűnéséről számol be.</p> <p>Eredményesség kritériumai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • NAS 2 alatt • nyugodt viselkedés

felmérés	ápolási diagnózis	cél	megvalósítás	értékelés
<p>Kapcsolódó tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • orális táplálkozás bizonyos idejű tiltása • mechanikus izgató hatás • gyógyszerek 	<p>Szájnyálkahártya károsodásának kockázata a duodenoscopia következtében</p>	<p>Szájüreg épségének fenntartása a vizsgálat alatt és után.</p>	<p>Önálló funkció:</p> <ul style="list-style-type: none"> • szájápolás • szájápolás megtanítása <p>Együttműködő funkció:</p> <ul style="list-style-type: none"> • az endoscopia alatt fokozott figyelem a szájnyálkahártyájának megőrzése érdekében 	<p>Várható eredmény:</p> <p>A beteg a szájnyálkahártya sértetlenségéről számol be.</p> <p>Értékelés kritériumai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • fájdalom hiánya • étkezés és ivás alatt nincs kellemetlen érzés

felmérés	ápolási diagnózis	cél	megvalósítás	értékelés
<p>Kapcsolódó tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gyógyszer • csökkent garatreflex 	<p>Félrenyelés kockázata az endoscopos vizsgálat után</p>	<p>A beteg nem nyel félre a vizsgálat utáni időszakban, min. 2 óra elteltével.</p>	<p>Önálló funkció:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A vizsgálat során történő tájékoztatás alatt a vizsgálat után 2 órával nem szabad enni, inni. • ennek ellenőrzése, figyelése 	<p>Várható eredmény:</p> <p>Az egyén nem nyel félre.</p> <p>Értékelés kritériumai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2 óra tilalom betartása

felmérés	ápolási diagnózis	cél	megvalósítás	értékelés
<p>Kötelező vonások: Nehezen alszik el vagy nem alussza át az éjszakát.</p> <p>Nem kötelező vonások: • izgatott • napközben fáradt</p>	<p>Az alvásrend zavara a teltségérzés, gyomorégés miatt duodenumfekélyben</p>	<p>2 nap múlva kialudva ébred.</p>	<p>Önálló funkció: • a külső zavaró tényezők csökkentése • korlátozza a koffein tartalmú italok fogyasztását</p> <p>Függő funkció: • gyógyszerelés (antacidum, altató)</p>	<p>Várható eredmény: A beteg átalussza az éjszakát és kipihenten ébred.</p> <p>Értékelés kritériumai: • nappali aktivitás • teltségérzés, fájdalom csökken • nyugodt közérzet</p>

Vastagbél organikus betegségeinek szakápolástani feladatai

Divertikulum:

Általában 40 éves kor felett jelentkezik.

Ok:

- Rostban szegény táplálkozás
- egyéni hajlam

Tünetek:

- Tartós vagy hosszabb ideje vissza-visszatérő, kellemetlen bal oldali hasfájdalom
- gyulladás kísérheti

Diagnózis:

- anamnézis
- fizikális vizsgálat (bal alhasi nyomásérzékenység)
- endoszkópia
- hasi UH
- CT

Fertőzőes colitis:**Ok:**

Shigella (szájon át kerülnek be a szervezetbe, majd a vastagbélen necrotikus fekélyeket okoz)
Salmonella (fertőzött víz, étel fogyasztása, gyulladáscsökkentő elváltozás az ileumban)

Tünetek:

- hányás
- véres-nyákos széklet
- colica
- gyakori, erős székelési inger
- hasi fájdalom, nyomásérzékenység
- bevont nyelv
- hasmenés
- láz

Diagnosztika:

- anamnézis
- fizikális vizsgálat
- széklet mikrobiológiai vizsgálata

Kezelés:

- antibiotikum terápia (Salmonella esetén nem adható, megnyújtja az ürülési időt)
- tüneti kezelés (probiotikum, fájdalomcsillapító, diéta, folyadék-elektrolit zavar rendezése)

Bejelentendő megbetegedés!**Endoscopia:**

Lehetővé teszi az üreges szervek invazív módon történő megtekintését. Optikával rendelkező eszköz maga előtt az előrehaladást segítve levegő befúvást végez.

A képet egy külső képernyőre vetíti, melynek segítségével a vizsgáló vezérli az eszközt.

Indikáció:

- nyelési nehézség
- GI vérzés
- szűkültre utaló jelek esetén
- daganat gyanúja
- más módszer nem lehetséges
- operatív céllal

Fajtái:

- fiberoszkóp
- kapszula
A jejunum és az ileum vizsgálata. A kliens egy „kapszulát” nyel le, amely egy optikai eszköz, amely képet készít. Az adatokat a hasfalon kívüli rögzítőrendszer veszi fel és alakítja képpé. Hátránya, hogy hosszabb és drágább.
- kettős ballonos endoszkópia (a vékony endoszkópra ráhúzható egy hüvely, amelynek a két végén felfújható ballon található, a ballonokat felfújva araszol a vizsgálati helyen az eszköz)

Colonoscopia:

- kellemetlen, de nem fájdalmas eljárás
- kliens nyugalmát el kell érni (praemedicatio)

- előfeltétele a bél előzetes kiürítése:
 - a vizsgálat előtti napon csak folyadék, folyékony ételek fogyasztása
 - hashajtó bevétele
 - a vizsgálat reggelén ugyancsak hashajtó készítmény
 - beöntés
 - ezek kombinálása lehetséges

Indikációja:

- véres széklet esetén
- más képalkotóval feltételezett daganat
- gyulladással járó bélbetegség diagnosztikája, prognózisa, aktivitás, kiterjedés
- diagnosztikus bizonytalanság tisztázása
- divertikulum
- infekció
- székelési rendellenesség (hasmenés, székrekedés)
- hasi fájdalom
- vastagbélrák lehetősége/utógondozása
- metasztázis keresése
- biopsia

Kontraindikáció:

- perforáció
- acut diverticulitis
- mély, fekélyes elváltozás
- necrosis

Szövődmény:

- vérzés
- perforáció
- infekció
- bradycardia

Igen ritkán adódnak komplikációk.

Vizsgálat menete:

- > higiénés kézfertőtlenítés
- > beteg tájékoztatása (komplikációkról, kellemetlen, de nem fájdalmas)
- > beleegyező nyilatkozat átadása
- > eszköz, kamera előkészítése, bekapcsolása
- > gyógyszerek előkészítése, beadása, antidotum is (benzodiazepin, opiát, propofol, spazmolitikum)
- > kardiológiai (billentyűbetegség) betegeknél endocarditis prevenció (bacteraemia miatt, ami 2-4% lehet)
- > allergia kikérdezése
- > vizsgáló védőfelszerelésének felvétele (kesztyű, köpeny, védőszemüveg)
- > beteg elhelyezése (a beavatkozás elején bal oldalon fekvő helyzet, majd hanyatt fekvés, amikor más az eszköz a descendesbe ért)
- > betegmegfigyelés eszközösen: RR, P, SatO₂, EKG
- > reanimációs felkészültség biztosítása
- > perianalis régió megtekintése (fistula, sérülés, aranyér) a bal oldalfekvő helyzetben
- > tapintás (fájdalom, szűkület, sphincter tónus)
- > endoscop felvezetése (anus, rectum, colon descendens, colon transversum, colon ascendens,

- Bauchin- billentyű) sz. e. síkosítóval be lehet kenni, illetve az anust érzéstelenítvőel lefújni
- közben a beteg obszerválása (5-15 perc)
- a vizsgálat eredménye után a endoscop eltávolítása
- beteg megfigyelése
- vitális paraméterek ellenőrzése
- a szedáció ellenőrzése, antidotum beadása
- ha kísérővel érkezett a beteg akkor ezek után elmehet
- tájékoztatása adása, esetleges tünetek esetén forduljon orvoshoz
- lelet kiadása
- eszközök fertőtlenítése
- hulladékok szelektív gyűjtése
- dokumentáció

A rectoscopia esetén az eljárás megegyezik a colonoscopiával, viszont itt az endoscop felvezetése a colon descendensig tart (12-15 cm).

A colonoscopia előkészítésénél **beöntés** adandó.

Beöntések fajtái:

- tisztító
- olajos
- gyógyszeres

- alacsony (30 cm)
- magas (40-45 cm)

- higiénés kézfertőtlenítés
- beteg azonosítása
- beteg tájékoztatása
- eszközök előkészítése
- gyógyszeres beöntés esetén a gyógyszer ellenőrzése, 5 M szabály etartása
- beteg állapotának felmérése (tudatállapot, fájdalom, alkalmazott gyógyszerek pl.: véralvadásgátló)
- helyiség, kórterem előkészítése v(ágytál, szobaWC, ágyvédelem, WC papír)
- vitális paraméterek ellenőrzése
- a beavatkozás előtt kérjük meg a beteget, hogy vizeletet, székletet ürítsen
- deréktől lefelé vetkőzzön le a beteg
- elhelyezés Sims-helyzetben vagy térd-könyök helyzetben
- kérje meg abeteget, hogy nyugodtan szájon keresztül léleghógezzon a beavatkozás teljes ideje alatt
- védőfelszerelés felvétele
- az előzőleg összeállított beöntő szerelék légtelenítése, koherrel elzárása történjen meg

- beöntőcső végének bekenése síkosítóval pl.: Vaseline
- preanalais régió megtekintése a farpofák szétnyitásával pl.: aranyér, sérülés
- beöntőcső felvezetése lassan a köldök irányába
- a leszorítás felengedése, előtte tájékoztassa erről a beteget
- az a beöntő tartály megemelése beöntés típustól függően
- lassítsa a folyadék áramoltatását, ha a páciens görcsölsre panaszkodik
- a víz folyásának akadálya esetén forgassa el a csövet
- a beavatkozás ideje alatt tartsa egy helyzetben
- 1 liter folyadékot 10 perc alatt ajánlott beadni
- ezután távolítsa el a csövet
- kérje meg a beteget, hogy tartsa benn a folyadékot, szélkelési inger ellenében is legalább 5-10 percig
- székletürítéshez szükséges eszközök biztosítása, vagy kikísérése
- széklet megfigyelése
- újra felhasználható eszközök lemosása, sterilizálóa küldése
- hulladékok szelektív gyűjtése
- higiénés kézfertőtlenítése
- dokumentálás

A VASTAGBÉL JÓ-ÉS ROSSZINDULATÚ MEGBETEGEDÉSEI:

Jóindulatú elváltozások:

- polipok
- adenoma (jelentős mértékben hajlamos malignus elfajulásra)

Roszzindulatú elváltozások:

A colorectalis carcinoma Európa szerte a férfiak körében a második leggyakoribb halálók a cardiovascularis megbetegedések mögött.

Előfordulásában különbség látható etnikai, földrajzi és civilizációs téren

Előfordulásuk gyakorisága a végbél felé haladva nő.

Tünetek:

- vérzés
- székelés habitus változás
- hasi diszkomfort
- fájdalom
- puffadás
- fogyás
- étvágytalanság
- gyengeség
- anaemia
- metasztázis tünetek (icterus, peitonitis, perforáció)

Diagnosztika:

- RDV
- occult vérteszt
- endoscopia
- hasi UH
- biopsia
- RTG
- endosonográfia: az endoscop és UH vizsgálat összekapcsolása. Az endoscop végén

helyezkedik el az UH transzdúcer, ennek következtében részletesebb képet lehet kapni a bélfelszín alatti képletekről és biopsia lehetőségét is megteremti.

- CT
- tumormarkerek (CEA: carcinoembryonalis antigén)
- vérkép, Fe

A túlélés aránya akkor a legnagyobb, 90%, ha a daganat nem infiltrálja a muscularis mucoset. Ha viszont minden réteget érint akkor nagy mértékben csökken 5%.

Prevenció:

A vastagbél daganatok azon betegségcsoportba tartoznak, amelyeket léteznek rákmegelőző állapotok, elváltozások. Ezek morfológia elváltozások, amelyek a malignus elfajulás talaját képezik.

Pl.: Crohn-betegség, colitis ulcerosa, adenoma (vastagbél nyálkahártya jóindulatú elváltozása) Ez a patológiás elváltozás a dysplasia.

A vastagbél nyálkahártya neoplastikus elváltozása, ami nem csak előfutára a malignus elváltozásnak, hanem már önmagában is az

A túlélés , a rákmegelőző állapotok kezelésének pozitív kilátásai a megelőzésre helyezték a hangsúlyt.

Azon daganatos megbetegedéseket, amelyeket rákmegelőző állapot vezet be keresni kell. Azoknál az egyéneknél, akiknél felmerül a rák kockázata fokozott mértékben keresni kell a rákot.

Pl: teljes vastagbéltre kiterjedésű gyulladós folyamat, azon betegek első fokú hozzátartozói, akiknél polypus vagy carcinoma már volt.

A prevenciót két részre oszthatjuk:

1. **primer prevenció:** a kialakulásában szerepet játszható tényezők befolyása

- zsírban gazdag tápanyagok háttérbe szorítása
- alkoholfogyasztás csökkentése
- rostús étrend kialakítása (zöldség, gyümölcs, búzakorpa, hüvelyesek)
- fizikai aktivitás növelése
- Ca bevitelének növelése

Még kísérleti stádiumban vannak az úgynevezett chemopreventív anyagok, amelyek képesek gátolni a carcinogén termelést gátolni, csökkentik vagy esetlegesen felfüggesztik a rákos folyamat kialakulását.

2. **szekunder prevenció:** a rákmegelőző állapotok kiderítése, kezelése

Szűrővizsgálattal lehetséges:

- Egyéni

Az alapellátás szintjén, 50 éves kor felett rutinszerűen végzik

Occult vér keresése a székletben (előtte megfelelő diéta-Weber), RDV

Ha az eredmény pozitív colonoscopiát kell végezni.

- Szervezett szűrőprogram

Kezelés:

- elsősorban sebészi
- kemoterápia (célja a vastagbélben maradt micrometastatikus elváltozások elpusztítása)

Széklelet-mintavétel:

- Higiénés kézfertőtlenítés
- Beteg tájékoztatása a vizsgálatról
- Eszközök előkészítése
- Védőfelszerelés felvétele: gumikesztyű, védőköpeny
- A beteg alsó ruházatának levétele
- A vizsgálat előtt, ha a páciens tud, ürítsen vizeletet
- Ágytál behelyezése a beteg alá
- A székleletürítés után mintavétel tégelybe
- Beteg környezetének rendbetétele
- Szükség esetén higiénés alapszükséglet kielégítésében segítség nyújtása
- Kézmosás
- Hulladékok szelektív gyűjtése
- Higiénés kézfertőtlenítés
- Dokumentálás
- Minta címkézése és elküldése a mikrobiológiai laborba

Heamocult teszt esetén:

A mintát reagens papírra kell helyezni és hidrogén-peroxidot (H₂O₂) kell cseppenteni rá. Majd pár másodpercet követően a minta elszíneződik, kék esetén a teszt pozitív. Előre elkészített kártyás vizsgálat is lehetséges.

felmérés	ápolási diagnózis	cél	megvalósítás	értékelés
<p>Kötelező vonás:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laza, vizes széklelet • Fokozott gyakoriság <p>Nem kötelező vonás:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sürgető székelési inger • Élénk bélhangok • Hasfájás 	<p>Hasmenés a fertőzőes colitis következtében</p>	<p>Hasmenés javulása 3 órán belül.</p>	<p>Önálló funkció:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Széklelet megfigyelése • Higiénés szükségletek kielégítése szükség szerint • Étrendi változtatás • Fokozott folyadékbevitel per os <p>Függő funkció:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gyógyszeres terápia • Székleletminta vétel • Folyadékgyenleg monitorozás 	<p>Várható eredmény: A páciens a hasmenés megszűnéséről számol be.</p> <p>Értékelés kritériumai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Testsúly • Bőrturgor • Fájdalom NAS 2 alatt

felmérés	ápolási diagnózis	cél	megvalósítás	értékelés
Kötelező vonás: • tachycardia • fáradékonyság • remegés • nyugtalanság • erős izzadás	Szorongás a colonoscopia miatt	A szorongás oldása 3 órán belül.	Önálló funkció: • szorongás fokának felmérése • megnyugtató ingerek csökkentése Független funkció: • gyógyszerelés (szorongás oldó)	Várható eredmény: Az egyén a szorongása csökkenéséről, megszűnéséről számol be. Eredményesség kritériumai: • normál pulzus • nyugodt magatartás • normális RR

felmérés	ápolási diagnózis	cél	megvalósítás	értékelés
Kapszoló tényezők: • hasmenés • fogyókúrás étrend	Folyadékhiány kockázata a colitisből adódó hasmenés, hányás miatt	A következő 1 órában a folyadékhiány megelőzése.	Önálló funkció: • a beteg izlésének feltérképezése • terv kiírása a per os beviendő folyadék mennyiségéről Független funkció: • folyadékgyensúly monitorizálása • sz. e. intravénás folyadékpótlás • vénabiztosítás • laborértékek figyelése • vérvétel	Várható eredmény: Az egyénnél nem alakul ki folyadékdeficit. Értékelés kritériumai: • bőrturgor • laboreredmények • folyadékgyensúly megtartása

felmérés	ápolási diagnózis	cél	megvalósítás	értékelés
<p>Kötelező vonás: Az egyén szavakba foglalja erőtlenségét.</p> <p>Nem kötelező vonás: • csökkent teljesítmény • balesetre való hajlam • ingerlékenység</p>	Fáradékonyság a colonoscopia előkészítéséből adódó hashajtás miatt	A fáradékonyság csökken, napi teendők elvégzése a vizsgálat után.	<p>Önálló funkció:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ápoló mondja el a fáradékonyság okát • pihenő hely biztosítása • segítse az egyént tevékenységeinek elvégzésében 	<p>Várható eredmény: A beavatkozás utáni táplálkozásból az egyén visszanyeri erejét</p> <p>Eredményesség kritériumai: • normál fizikai teljesítmény • jó közérzet</p>

felmérés	ápolási diagnózis	cél	megvalósítás	értékelés
<p>Kötelező vonás: Félelem, rettegés érzése</p> <p>Nem kötelező vonás: • sírás • remegés • tachycardia • álmatlanság • ingerlékenység</p>	Félelem a colonoscopia eredményével kapcsolatban	A beteg közérzete javul még a vizsgálat előtt.	<p>Önálló funkció:</p> <ul style="list-style-type: none"> • problémafeltárási viselkedés • terápiás távolság megtartása • relaxációs módszerek megtanítása <p>Függő funkció: • gyógyszeres terápia</p>	<p>Várható eredmény: Közérzet javulásáról számol be a beteg.</p> <p>Értékelés kritériumai: • nyugodt magatartás • normál vitális paraméterek</p>

felmérés	ápolási diagnózis	cél	megvalósítás	értékelés
Kapcsolódó tényezők: • kontaktfertőzés • vektor közvetítésével történő átvitel	Fertőzés átvitelének kockázata a fertőzött élelmiszerek felhasználása miatt	A fertőzés továbbterjedésének megelőzése	Önálló funkció: • a fertőzés átvitelének azonosítása • átvitel megakadályozása a kórházi környezetben (köpeny, kesztyű, lábzák, maszk) • oktassa a beteget a fertőzési lánc továbbterjedésének megakadályozására • a betegség bejelentése a területi járványügyi intézménynél Függő funkció: • elkülönítés • gyógyszeres terápia-antibiotikum • vénabiztosítás • infúziós terápia • mintavétel (széklet, haemocultura)	Várható eredmény: A fertőzés nem terjed tovább. Eredményesség kritériuma: • helyes kézmosás • kontaktszemélyek negatív mikrobiológiai eredményei

Funkcionális zavarok a gastrointestinalis rendszerben

Idiopathiás gyulladással betegségek (**IBD**):

1. Crohn-betegség
2. Colitis ulcerosa

A betegség kialakulásának oka ismeretlen. A kutatások alapján valószínűsíthető immunológiai, genetikai és környezeti tényezők együttes hatása.

Magyarországon egy 30 évig tartó retrospektív vizsgálat alapján a betegség előfordulása nő.

1. Crohn-betegség:

A vékonybél utolsó szakaszát és a vastagbél egészét érintő, minden rétegre kiterjedő gastrointestinalis izgalmi tünetekkel, perianális siplollyal járó betegség.

2. Colitis ulcerosa:

A vastagbél nyálkahártyájának összefüggő gyulladása, mely csak a mucosa réteget érinti a rectum és a colon egy részében.

Általában fiatal korban jelentkeznek. Aktív és tünetmentes időszakok váltják egymást. Egész életen át tartó betegség.

Diagnosztika:

- anamnézis
- endoscopia

- hasi UH
- laboratórium (gyulladás, vérkép)
- széklettenyésztés (ÁNTSZ)
- szerológia
- biopsia
- hisztológia
- CT
- PET

Tünetek:

- hasmenés (véres-nyákos) CU
- hasi fájdalom, görcsök CU, C
- fogyás (Crohn-betegség)
- perinalais fisztula C
- felszívódási zavar C
- tenesmus CU
- éjszakai hasmenés (colitis ulcerosa) CU

Kezelés:

- gyógyszeres kezelés
 - corticosteroid
 - immunszuppresszív szerek
 - antibiotikum
- biológiai kezelés
 - TNF antagonisták (influxamab REMICADE)
 - génterápia

- konzervatív kezelés:
 - nikotin
 - lokális érzéstelenítő (lidocain)
 - probiotikum
 - erythropoezis (humán rekombináns erythropoetin)
 - B12-vitamin
 - folsav
 - vitaminpótlás
 - elektrolit -és nyomelemek
 - albumin (parenterálisan vagy tápszerrel)
- tüneti kezelés:
 - hasmenés kezelése (loperamid)
közepes súlyos aktivitás és kiterjedt colitisben ellenjavalt
 - görcsoldó (papaverinum, anticholinerg szerek)
súlyos formában kontraindikált
 - fájdalomcsillapítók (NSAID: paracetamol, metamizol)
- sebészi kezelés

Szteroidterápia mellékhatásai:

- hypertonia
- holdvilág arc
- sebgyógyulási zavar
- csökkent glükóztolerancia
- hypercholesterinaemia
- osteoporozis
- hypokhalaemia
- striák

- acne
- pszichés zavarok
- dyspepsia
- myopathia
- cataracta
- fertőzés esélye nő

Diéta:

Mai tudásunk szerint nem ismert olyan étrend , mely kialakítaná az IBD-t, és olyan sem , amely a remisszió-relapszus időszakát okozná.

Azonban a gyulladásozó reakciót fokozó tényezőket, csökkenteni szövődményeket kezelő diétát érdemes követni.

Szakemberek célja az IBD-ben szenvedők életminőségének javítása.

Diétában fontos tényező a megfelelő kalória bevitel.

A diéta összetételét, a táplálék mennyiségét a betegség aktív szakasza, szövődményei alapján kell meghatározni.

- parenterális (centrális-, perifériás vénán keresztül)
- enterális (nasogastricus szonda, jejunalis szonda)

Szükséglet: energia-2400 kcal, zsír- 20-40g, szénhidrát-350g, fehérje-8-100g, rost-25g, pektin-15g

Elemi diéta:

- aminosavak
- glükóz
- esszenciális zsírsavak
- ásványi anyagok
- vitaminok
- nyomelemek

Polimer diéta:

- protein
- keményítő
- közép- vagy hosszúláncú triglicerid
- ásványi anyagok
- vitamin
- nyomelemek

húsoz: zsírszegény csirke, tyúk, nyúl, bárány, marha, hal, gépsonka, baromfiból készült párizsi a füstölt készítmények kis mennyiségben sem javasoltak

belsőszeg: máj, szív

tejtermék: sovány sajtok

tej, tejföl, tejszín, vaj nem ajánlott

tojás: napi 1 lágy tojás formájában ajánlott

zsíradék: kukoricaolaj, hidegen sajtolt napraforgó olaj

gabona: liszt, búzadara, gabonapehely, tészta, Graham-kenyér, rozskenyér, lenmagos kenyér

rizs, burgonya nyugodtan fogyasztható

zöldség: zeller, cékla, sárgarépa, karalábé, saláta, sötétök, padlizsán, cukkini, hagyma

gyümölcs: alma, narancs, citrom, banán, meggy, málna, ribizli

hüvelyesek aktív időszakban nem ajánlott

konzerv, cukor nem ajánlott, helyette szacharin

folydékot napi 1,5-2 liter ajánlott, gyenge teák

többszörösen telítetlen zsírsavak, alkohol, édesipari készítmények, szénsavas üdítőital nem ajánlott

Az összes vastagbélrák esetében 1-2% IBD-ben szenvedő beteg, azonban colitis ulcerosás betegek 10-155 colon carcinomában hal meg.

A carcinoma kialakulásában az elsődleges kockázatot növelő rizikó a betegség fennállásának ideje. Az idő múlásával az esély növekszik. További lehetséges tényező a colitis ulcerosa megjelenésekor az egyén életkora, betegség lefolyása, súlyossága, dohányzás.

Ezen adatokból fontos ezen tényezők kialakulásának a veszélyét csökkenteni, ezáltal a rákmegelőző állapotokat felismerni, gyógyítani.

Fokozott kockázatú csoportban:

- profilaktikus colectomia
- colonoscopus követés
- cempopreventio

Magyar ILCO Szövetség:

Sztómával élők egyesülete, akik daganatos bélműtéten estek át.

Célja: (segítségnyújtás)

- utógondozás
- szociális segélynyújtás
- betegség megelőzése
- vastagbél daganatos betegség szűrőprogrammal történő mielőbbi felismerése
- stomaterápia új módszerei
- műtéti megoldások lehetőségei
- külföldi ILCO eredményei
- vastagbél gyulladással betegségeiben szenvedők gondoskodása, támogatása

felmérés	ápolási diagnózis	cél	megvalósítás	értékelés
<p>Szubjektív: A beteg skála alapján számol be fájdalomról.</p> <p>Objektív: • védekező tartás • önmagára figyelés • visszahúzódás</p>	<p>Görccsös hasi fájdalom a colitis ulcerosa aktív szakában</p>	<p>A fájdalom csökkenése 1 órán belül, NAS-on 2 alá.</p>	<p>Önálló funkció: • fájdalom felmérés • egyén nyugalomba helyezése • fájdalom okának felderítése</p> <p>Függő funkció: • gyógyszeres fájdalomcsillapítás (megfontolt!) • nem gyógyszeres fájdalomcsillapítás</p>	<p>Várható eredmény: Az egyén a fájdalom csökkenéséről számol be.</p> <p>Eredményesség kritériumai: • NAS 2 alatt • nyugodt viselkedés</p>

felmérés	ápolási diagnózis	cél	megvalósítás	értékelés
<p>Kötelező vonás:</p> <ul style="list-style-type: none"> • elkerülő magatartás • csökkentett figyelem <p>Nem kötelező vonás:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sírás • folytonos kérdezősködés • remegés • szapora pulzus • hányinger • sápadtság 	Félelem a vastagbél műtét miatt.	A közérzet javítása 4 órán belül.	<p>Önálló funkció.</p> <ul style="list-style-type: none"> • problémafeltáró beszélgetés • félelem fokának felmérése • interperszonális segítség nyújtása • terápiás távolság megtartása • kliensoktatás relaxációs technikákra <p>Függő funkció:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gyógyszeres kezelés 	<p>Várható eredmény:</p> <p>Az egyénnek sikerül megbirkóznia a félelmeivel.</p> <p>Eredményesség kritériumai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nyugodt magatartás • normál pulzusszám • normál arcszín

felmérés	ápolási diagnózis	cél	megvalósítás	értékelés
<p>Kötelező vonás:</p> <p>Szavakban kifejezett kedvezőtlen válasz a testi működésben bekövetkező változás miatt.</p> <p>Nem kötelező vonás:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nem néz az érintett testrésze • nem érinti meg • elrejti az érintett testtáját • negatív érzéseket táplál testével kapcsolatban • elutasítja a változás tudomásul vételét 	Testkép zavar a stoma miatt.	Elfogadja a külsejében történt változásokat 7 nap alatt.	<p>Önálló funkció:</p> <ul style="list-style-type: none"> • problémafeltáró beszélgetés • tájékoztatás adása a változások legyőzéséhez • hasonló állapotú betegek bemutatása <ul style="list-style-type: none"> • család, hozzátartozók bevonása • biztassa a terület megtekintésére, érintésére • adjon lehetőséget a beteg és családja beszélgetésére • ismertesse a betegnek a különböző közösségi képviselők elérhetőségét pl.: ILCO Klub 	<p>Várható eredmény:</p> <p>A beteg képes önmagát a megváltozott testműködésével elfogadni.</p> <p>Eredményesség kritériumai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • megtekinti az érintett testrészt • beszél a problémáiról • felkeresi a segítő szolgálatot

felmérés	ápolási diagnózis	cél	megvalósítás	értékelés
<p>Kapcsolódó tényezők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • szorongás • fájdalom • pszichológiai gátoltság 	<p>Kapcsolattartás zavarának kockázata a stoma miatt.</p>	<p>A kapcsolat zavarának helyreállítása 1 órán belül.</p>	<p>Önálló funkció:</p> <ul style="list-style-type: none"> • használja a metakommunikációs eszközöket • Sietségmentes légkör kialakítása • Egyszerre csak az egyik személy beszéljen • figyeljen a betegre • türelem előtérbe kerülése 	<p>Várható eredmény: Hatékony kommunikáció az egyén és környezetében élők között.</p> <p>Eredményesség kritériumai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • szorongás oldódik • felszabadult viselkedés

felmérés	ápolási diagnózis	cél	megvalósítás	értékelés
<p>Kötelező vonás: Az egyén képtelen társas kapcsolatot kialakítani</p> <p>Nem kötelező vonás:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kerüli mások társaságát • felületes kapcsolatai vannak 	<p>Társas kapcsolatok zavara a megváltozott testkép miatt</p>	<p>Társas kapcsolatai javulnak 2 hét elteltével.</p>	<p>Önálló funkció:</p> <ul style="list-style-type: none"> • az ápoló alakítson ki támogató kapcsolatot a beteggel • segítsen keresni alternatívákat a kapcsolati élet javítására • csoportterápia • család bevonása • közösségi szolgálat lehetősége 	<p>Várható eredmény: Az egyén társas kapcsolatai javulnak.</p> <p>Eredményesség kritériumai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • társaival beszélget • családjának beszél problémáiról • felkeresi a közösségi segítő szolgálatot

felmérés	ápolási diagnózis	cél	megvalósítás	értékelés
<p>Kapcsolódó tényező:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rák • radikális műtét • elutasítástól való félelem • fájdalom • szorongás 	<p>Szexuális lehetőségek megváltozásának kockázata a külső változás: stoma, műtét miatt.</p>	<p>Az egyén szexuális életének visszanyerése a műtét előtti állapotra 2 héten belül.</p>	<p>Önálló funkció:</p> <ul style="list-style-type: none"> • előzmények felmérése • partnerrel a kapcsolat felvétele • gondok megosztása a partnerrel • akadályok feltérképezése • más szakemberhez fordulás lehetősége <p>Függő funkció:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gyógyszeres fájdalomcsillapítás 	<p>Várható eredmény: A szexuális élet elégedettségéről számol be az egyén.</p> <p>Eredményesség kritériumai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • jó kapcsolat a partnerrel • elégedettség

felmérés	ápolási diagnózis	cél	megvalósítás	értékelés
<p>Kötelező vonás: Aktuális vagy potenciális anyagcsereigényei meghaladják a bevitt</p> <p>Nem kötelező vonás:</p> <ul style="list-style-type: none"> • izomzat gyenge, feszes • Se albumin csökkent • ingerlékenység 	<p>Táplálkozási hiba a szervezet szükségleteihez képest csökkent bevétel a hasi fájdalom, étvágytalanság miatt</p>	<p>Megnövelt táplálékbevitel 2 nap elteltével.</p>	<p>Önálló funkció:</p> <ul style="list-style-type: none"> • testsúly mérés minden nap ugyanabban az időben • a beteg kedvenc ételeinek felmérése • étkezéshez kellemes légkör kialakítása • többször kevesebb étel fogyasztása <p>Függő funkció:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dietetikus bevonása • vérvétel, labor paraméterek követése • tápszerek adása 	<p>Várható eredmény: Megnövelt táplálékbevitelről számol be a beteg.</p> <p>Eredményesség kritériumai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • laborértékek Se albumin nő a normál értékre • testsúly emelkedik • beteg étvágya nő

felmérés	ápolási diagnózis	cél	megvalósítás	értékelés
<p>Kötelező vonás:</p> <ul style="list-style-type: none"> • laza, vizes széklet • fokozott gyakoriság <p>Nem kötelező vonás:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sürgető székelési inger • élénk bélhangok • hasfájás 	Hasmenés az IBD-ből következően	Hasmenés javulása 2 órán belül.	<p>Önálló funkció:</p> <ul style="list-style-type: none"> • széklet megfigyelése • higiénés szükségletek kielégítése szükség szerint • étrendi változtatás • fokozott folyadékbevitel per os <p>Függő funkció:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gyógyszeres terápia • székletminta vétel • folyadékgyenle g monitorozás 	<p>Várható eredmény: A páciens a hasmenés megszűnéséről számol be.</p> <p>Értékelés kritériumai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • testsúly • bőrturgor

Irodalom:

- Ápolási diagnosizok, Lynda Juall Carpenito, Medicina, Budapest, 1996.
- IBD válogatott fejezetek a gyulladós vastagbélbetegségekről, Újszászy László, Medicom, Budapest, 1997.
- Bélbetegek diétáskönyve, Gaálné Póda Bernadette, Zajkás Gábor, Medicina, Budapest, 2000.
- Gyulladós bélbetegségek, Kovács Ágota, Lakatos László, Medicina, Budapest, 2011.
- Gastroenterológia, Varró Vince, Medicina, Budapest, 1998.
- Belgyógyászati diagnosztika, Petrányi Gyula, Medicina, Budapest, 2010.
- Tudnivalók a gyomor – és nyombélfekélyről, Takáts Alajos, Springer, Budapest, 1998.
- Atlas of colonoscopy: techniques, diagnosis, interventione, Helmut Messmann, Stuttgart, 2006.